

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

## TİCARET VE MEDENİYET

(Kureyş Suresinin Tefsiri)

Kur'an-ı Kerim, beş amaç için ticareti önererek emrediyor.

- İnsanın en baş düşmanı olan korkuyu yenmek için...
- Açlık problemini mağlup etmek için...
- İnsanların birbiriyle tanışıp, medeniyet merkezlerini kurmak için...
- Bu üç engelden sonra, insanların ibadet sayesinde sonsuzluğu ve gerçek varlığı anlayıp şükretmeleri için...
- İslam dininin asıl ve temel misyonu olan Doğu-Batı gibi aşırı uçları diyalog ve ticaret sayesinde orta yolda dengeleyerek, insanlık dünyasına baharı getirmek için... Saff suresi, 13. ayete bakınız. Ki Kur'an, Hicri 13. asra kadar Müslümanların bu evrensel ticaret ile mesut olacaklarını, dinlerini hâkim kılacaklarını söylüyor.

Bu beş temel amaç dışında, Kur'an nerede denizden söz etse, mutlaka deniz ticaretinden de büyük bir nimet olarak söz ediyor. Ki o zamanki Mekke, çok az bir şekilde deniz ile tanışmıştı.

Kur'an, bu konuda yani deniz ile ilgili üç önemli noktayı vurguluyor:

- Denizin kaldırma kuvveti ve o gün için –daha doğrusu denizcilik tarihinin 7000 senesi için– elverişli kılınan hava akımları ve buna uygun yelkenler. Ki bugünkü Avrupa medeniyetini doğuran bu gibi gemilerdir. Motorlu gemiler ise, daha çok savaşta kullanıldı.
- Denizin hayat için çok elverişli gıda, maden ve mücevherleri barındırması...
- Rahman suresinde, “Dağ gibi gemiler” ifadesi geçiyor. İşte bu gemiler, o gün için yoktu. Ve o gün itibari ile ticaret daha çok çöl gemileri olan develer ile yapılıyordu.

Demek bu iki vurgu, Kur'an'ın gelecekte haber vermesidir. Ki ucuzluk açısından deniz ticaretinin henüz bir rakibi yoktur.

Bu kısa sekiz nottan sonra, Kur'an'ın ticaretten söz eden 106. suresinin tefsirine geçebiliriz.

Küçüklüğümde beri, bu surenin neden özel bir kabile olan Kureyş'in ticaretinin bahsine ayrıldığını hep merak ederdim. Hem de burada Kur'an'ın evrenselliği nedir? diye düşünürdüm.

İzmir'den ticaret ile uğraşan bir dostumun da böyle bir sorusu oldu. Ben de Ramazan, Kur'an ayıdır, diye bu sureyi tefsir etmeye niyet ettim. Önce surenin kısa bir mealini vereceğiz, sonra tefsirine geçeceğiz.

“Kureyş kabilesinin kış ve yaz ticaret seferlerine alışmaları ve becermelerinden dolayı, güvenlik mabedi olan Kâbe'nin Rabbine ibadet etsinler ki, O, onları bu sayede açlıktan kurtardı ve onları korkudan kurtarıp onlara güvenli bir ortam hazırladı.”

Bu sure 106. sure olup 4 âyettir. 106'nın işari manası, ticarete net kârın yüzde altı olmasının doğallığını ve adillğini gösterir. Kâr manasına gelen “*Ribh*” keilimesi de 210 eder. Yani yüzde 5...

Evet eğer arada fuzuli simsarlar yoksa, enflasyon ve spekülasyonlar yoksa, brüt maliyet + yüzde altı iyi paradır. Ki Batı devletlerinde çoğu zaman insanlar, yüzde 2 veya 3'e bile razıdırlar.

Surenin 4 ayet olması da maddeye ve dört dörtlük düzgünlüğe işarettir. Kitaplarımda 50'den fazla yerde 4 ve dört köşeliliğin maddenin sembolü olduğunu göstermişiz. Besmele ise bu dördün yanında 5. element gibi duruyor. “*İlaf*” ise alışma, toplanma, topluca hareket etme, yolculuğa ayak uydurabilme manalarına gelir.

Bu mana o gün için, Bahreyn, Hind, Yemen, Mısır ve Şam arası ticaret olarak gerçekleşiyordu. Ve kârlar Mekke ve civar kabileler tarafından tüketiliyordu. Mekkeli Kureyş kabilesi, gayet zeki idiler, İslam gelince, kendilerinin bu tatlı ticaretine zarar geleceğinden korktular. Ayet onlara diyor ki: “*Korkmayın, İslam sayesinde bu ticaretiniz daha da artacak, güvenliğiniz daha da gerçekleşecek.*”

Peki, neden Kureyş?

Kureyş, Hz. İsmail'in dolayısıyla Hz. İbrahim'in zürriyetidirler. Ve ilginçtir ki hem mali hem kültürel olarak 4000 senedir, Hz. İbrahim'in zürriyeti olan Kureyş ve Yahudiler tarafından dünya ticareti dönüyor.

4000 veya 1400 sene zaman geçmiş, hala dünya sermayesinin yarısına yakını Yahudilerde, önemli bir kısmı da Araplardadır.

Kureyş kelime olarak, timsah demektir. Yani cahiliyet döneminin bir kısmında onlar totem olarak timsaha tapıyorlardı.

Kuruş kelimesi de bu kökten gelir. Eskiden ufak paralar basmak zordu. Onun yerine kuruş manasında “pul” kullanılıyordu. Ki en küçük para birimi demektir. İşte küçük paralar, timsahın derisinin pulları gibi olduğundan pul (en ufak para) manasında kuruş diye kullanılmıştır.

Ayrıca İran'ın adil padişahlarından Kuruş, Yahudilere ve Araplara büyük medeni ve ticari haklar tanıdı. O günden bugüne bu iki millet, zekavetleriyle dünyanın zenginliklerini yönlendiriyorlar.

Bu izah **1. Ayet** için idi: “*Kureyş'in ticarete ve medeniyete alışması.*”

**2. Ayet** ise, Asr-ı Saadetteki o günün Kureyş'inin, yaz ve kış ticaretini becermelerinden söz ediyor. Onun için “*İlaf*” iki kere kullanılmıştır. Ayrıca “*elif, ilaf, alfa, alif*” kelimelerinin kökü, yem, rızık ve işin başı olan temel gıda manasına gelir.

“*Rihlet*” ticaret seferi ve kervanı demektir. Bu kelimenin sayısal değeri, 243'tür. Ki *Lira* kelimesinin değeri de 245'tir. Dolar'ın ise 241'dir. Demek ticarettten maksat katma değer üretmek ve insanlara hizmet götürmektir. Yoksa spekülasyon yapmak, ticaret olmadığı gibi, kötü bir tefecilik ve hırsızca bir kumar sayılır.

Ticaret kelimesinin kökü “*ücret*” kelimesinden gelir. Yani eğer sen, bir katma değer üretmişsen, bir ihtiyaca cevap vermişsen mutlaka ücretini alırsın. Yoksa yankesici veya kumarbaz sayılırsın. Maalesef İngilizcede ticaret manasına gelen kelime aynı zamanda kumar manasına da geliyor.

“Kış seferi...” Yani ticaretin ve üretimin çoğu kışın olur. Kış, özellikle Arabistan’da yazdan daha çok nimet getirirdi. Bu Şita (kış) kelimesinin sayısal değeri 702’dir. Ki “zinet” kelimesiyle eş değerdir. Evet kışın Arabistan çok süslü ve zinetli bir dünya olur.

“Sayf” (yaz) kelimesi ise, 180 eder. Demek özellikle Arabistan’da yaz, altı aydır. Kış ise ancak 70 gün gibi geçer.

### 3. Ayet:

“İşte bu nimetler için onlar, bu beytin (mabedin/sığınağın) Rabbine ibadet etsinler.” “Rabb” onları, vahşet ve totencilikten kurtaran, onlara kutsal ve güvenli bir merkez oluşturarak onları evrimleştiren demektir. “El-Beyt” ev, mabed, kurum, barınma merkezi ve güvenli yer manasına gelir; 441 eder; hem maddi oluşumlara, hem de tevhide ve birliğe işarettir. “Bu Beytin Rabbi” deyiimi de 1351 eder ki, Mekke bu tarihte Vehhabilerin eline geçti. O günden beri Müslümanlar, doğal evrim ve rububiyetten mahrum kaldılar. Bediüzzaman bu tarihi Kur’an senesi diye kutluyor. Kur’an kelimesi Allah’ın şeni (niteliği) ile eş değer olarak 351 eder.

İlginçtir ki, ben Bediüzzaman’ın Kur’anla ilgili iki kitabını farklı zamanlarda yayınladım. İkisi de 351 sayfa oldular. 1) İ̇şaratül-İ̇caz tercümesi 2) Ve hiç yayınlanmamış Rumuzat-ı Semaniye. Demek 1351’de Kâbe Vehhabilerin eline geçince, onun yerine artık Kur’an’a ve vahye dönüş olmalı, diye bu sayı işaret ediyor. Sonra hiç farkına varmadan yayınladığım dört kitabım dahi bu sayı ile bitti.

### 4. Ayet

“O Rabb ki, açlığa karşı onları doyurmuştur. Ve Kabe’yi güvenlik ve kutsallık merkezi yapmakla onları güvenli bir ortamda yaşatıyor.”

Kur’anda psikolojinin temeli sayılan bu iki duygu, sık sık vurgulanır:

- a) Korku
- b) Üzüntü

Korku gelen darbelerin organizmayı dağıtıp yok etme endişesinden kaynaklanır. Üzüntü de mevcut varlıktan veya organizmadan bir şeylerin kaybolma kaygısından kaynaklanır.

Bunların çaresi olarak da Kur’an üç şey önerir:

- 1) Allah’a iman, korkuyu götürür.
- 2) Ahirete iman, kayıp duygusunu ıslah eder.
- 3) Bu iki temel nimete kavuşmak ve hakketmek için de “yararlı işler” (amel-i salih) yapmak gerekir.

Ve dünya, sayısız teknolojik gelişmelerine, trilyon dolar güvenlik harcamalarına, sonsuz üretim imkanlarına rağmen henüz bu üç ilacın yerini doldurabilmiş değildir.

Tam tersi, korkuları, depresyonları, endişeleri, kayıp duygusunun ajitasyonlarını arttırmıştır. Buna mukabil bu asrın önemli bir bilim dalı olan Psikiyatri de ancak geçici ve göreceli bir fayda sağlayabiliyor.

Kureyş, totemcilikle, ticaretle, medeniyetle cahiliyeti tam aşamadı. Ancak Hz. Muhammed'e 610'da vahiy gelmekle Kureyş tam Kureyş oldu. Ki kelimenin sayısal değeri de 610'dur.

1. Ayetin harfleri 10'dur. Genel dünya medeniyetine ve ticaretine bakar.

2. Ayetin harfleri ise 23'tür. Ki, Hz. Muhammed'in peygamberlik ve Kureyş ile ilişkilerinin sürecidir.

3. Ayetin harfleri de 19'dur. Ki 1900'den sonra, artık Kâbe'de sağlıklı bir ibadet yapılamadı. Bu emir o tarihte kesildi. Artık Kur'an Müslümanları Kâbe'den ziyade Kur'ana ve vahye yönlendiriyor. 19 sayısı da aynı zamanda vahyin ve Kur'an'ın mucizesidir ve sembolüdür.

4. Ayetin harfleri ise 28'dir. Ki sembol ilminde bu sayı nimetin, cennetin ve dirilişin işaretidir. Evet dünya bu değerlerle çok yüce bir cennete dönüşür. Yoksa yaşam, çekilmez bir cehennem olur.

Sure Besmele sayılmazsa 80 harftir. 80 senelik insan ömründeki nimet, ibadet ve güvenliğe bakar. Besmele ile beraber 99 harftir ki, bu nimetlerin aslının Allah'ın somutlaşmış tecellileri demek olan isimlerinden kaynaklandığını gösterir.

Demek insanoğlu yaz-kış her türlü zorluğu yenebilir. Fakat inançsızlığı ve ibadetsizliği yenemez; yenmiş görünse de içyüzü vahşi kalır, gerçek medeni olamaz.

**Bahaeddin SAĞLAM**